

Indonesische zelfbestuurder was, hoewel in ambtskostuum verschenen, in de sociëteit als bediende behandeld en aangesproken en leden van Oost-Indonesië's voorlopig parlement meden die gelegenheid, 'omdat zij er rechtstreeks en indirect op grove wijze worden bejegend.'

★

Was dat een algemeen verschijnsel?

Wij weten het niet – een feit was intussen dat de Nederlanders en de Indische Nederlanders welke het gouvernement bij zijn overplaatsing uit Australië in de archipel aantrof, tot bevolkingsgroepen behoorden die, als geheel genomen (voor vele bestuursambtenaren gold dat bepaald niet), vóór de Japanse bezettingstijd de Indonesiërs niet als gelijkwaardigen hadden gezien. Nadien werden zij door alles wat met de *Bersiap*-furie samenhang, in hun opvattingen versterkt. Vervolgens werd een groot deel van de Nederlanders en een kleiner deel van de Indische Nederlanders (wij komen er nog op terug) naar Nederland overgebracht, sommigen via Australië. Zij die bleven, werden aangevuld met nieuwe civiele krachten die veelal ter vervanging van diegenen die op recuperatieverlof waren, uit Nederland afkomstig waren. Hoevelen? Dat is niet precies bekend. Wij weten wèl dat er midden '48, een klein jaar na de Eerste Politionele Actie dus, in Indië weer acht- tot negenduizend Nederlanders en Indische Nederlanders bij het gouvernement, de gemeentelijke diensten uitgezonderd, in vaste dienst waren (tegen ca. twaalfduizend vóór de Japanse invasie). Bovendien hadden toen weer talrijke (maar niet bekend is, hoevele) Nederlanders en Indische Nederlanders emplooi gevonden bij de grote bedrijven die in de Tweede Wereldoorlog een aanzienlijk deel van hun Europese personeel hadden verloren, de Bataafse Petroleum Maatschappij bijvoorbeeld meer dan driehonderd van haar ruim vijftienhonderd Europese krachten. Wij willen aannemen dat er onder diegenen die in '45 en volgende jaren voor het eerst naar Indië vertrokken, velen zijn geweest die er aanvankelijk vooruitstrevende opvattingen op nahielden – dan bewerkstelligde de situatie in Indië vaak dat in die opvattingen wijziging kwam.

Dat bleef niet zonder effect op de publieke opinie in Nederland.

Midden november '45 herstelde de KLM, zoals al vermeld, de vliegverbinding met Batavia, eerst met één, eind november '45 met twee, begin '46 met vier vliegtuigen per week – die vliegtuigen namen telkens